

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav věd o umění a kultuře

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autor práce a studijní obor: Bc. Andrea Vanderková, Dějiny a filozofie umění

Název práce: Mezi realismem a abstrakcí: tvorba významu u Františka Kupky

Oponent práce: Mgr. Filip Šenk, Ph.D.

Slovní vyjádření, náměty a otázky k obhajobě:

Diplomová práce Andrey Vanderkové je založena na interdisciplinárním přístupu, ve kterém se na umělecké dílo pohlíží různorodými metodami explikace a interpretace od sémiotiky přes tvarovou psychologii po neuroestetiku. Umělecké dílo, v tomto případě je práce soustředěna především na jedno dílo Františka Kupky – Katedrálu (1913), je komplexní jev, jež umožňuje, či přímo vyžaduje, odlišné formy náhledu. Na úvod je proto třeba ocenit otevřený přístup diplomantky k umělecké tvorbě.

Na druhou stranu takový přístup vyžaduje schopnost navazovat, propojovat a rozvíjet poznatky a myšlenky z různých oborů. Že jde o náročný úkol, není třeba zvláště zdůrazňovat. Diplomantka prokazatelně musela nastudovat řadu odborných textů, které se metod dějin umění dotýkají jen málo či vůbec. Díky tomu je schopna poměrně přesvědčivě doložit, že Kupkovo vybrané dílo je vrstevnaté, inteligentně vystavěné s ohledem na pozdější nové poznatky a úvahy o člověku a jeho vědecky zkoumanému vnímání. Klíčová je však otázka, zda takový přístup přináší nové poznatky, a především hlubší pochopení Kupkova díla?

Zde váhám jednoznačně kladně odpovědět, protože práce tenduje k potvrzení představ, které o probíraných dílech již existují. Vezměme nejprve v potaz, že malíři starších období přesně zacházeli se zvolenými prvky skladby linií a barev pro kýžený účinek a fakticky lze tyto

kompoziční řešení převést do abstraktních schémat. Když například Tintoretto vkládal diagonálu jako klíčovou osu kompozice, těžko uvažovat o tom, že to dělal šťastnou náhodou. Je však symptomatické, že této akumulované vizuální zkušenosti není v práci přikládán žádný důraz, naopak je zdůrazněno zjištění přírodovědeckých experimentů, že tato pravidla tvorby obrazu fungují, respektive, že sledujeme v obraze to, co sledovat máme. A ano, Pollock opravdu chtěl decentralizovat kompozici obrazu. Sám to řekl, na obraze to je vidět, jak dokládají popisy těchto děl. A eye tracking to potvrdil. Hm.

V některých momentech práce je proto jasnější, proč neurologie má zájem o využívání uměleckých děl pro vlastní výzkum, a naopak není jasné, co tyto poznatky přináší pro dějiny umění. Chápu přínos těchto experimentů pro přesnější popis funkčních procesů v mozku, nejsem však schopen najít výrazný přínos pro porozumění uměleckému dílu. V této části lze přesto sledovat propojení a navazování, založené na pochopení a zpracování výsledků různorodých oborů, avšak jejich rozvíjení méně.

I o výsledcích dalších částí mám pochybnosti. Jsem přesvědčen, že práci by přispělo přesnější vymezení realismu a abstrakce v umění. Diplomantka používá poměrně hrubé vymezení, aniž by se vypořádala s relevantními pojmy naturalismu, verismu či třeba bližšího vymezení Courbetova realismu. Podobně i pojetí abstrakce by si zasloužilo přesnější určení, zvláště s ohledem na díla Kandinského a Maleviče a potenciálně také na pozdější greenbergovské kritické uchopení limitů malby v souvislosti s abstraktním expresionismem. Pojmy, jak s nimi zachází diplomantka, vytváří reduktivní pojetí jejich obsahu – fakticky tak vynechává řadu klíčových momentů proměn obrazu, které jednoznačnou opozici realismus-abstrakce narušují, a přesto jsou pro konstituci abstraktního díla jako historického jevu klíčové. Problematika vztahu realismu a abstrakce se už objevuje například u Cézanna, byť je to dílo, které zjednodušená verze pojmu abstrakce naprosto mívá. U Cézanna nejde o prostou mimezi, protože autonomie obrazové reality je jí nadřazena.

Dualismus vnitřního a vnějšího světa má podle práce Kupka překonávat, zdá se však minimálně nejisté, zda jeho příklon k idealismu je skutečně jeho překonáním. Více kritické čtení Kupkovy pozice z Tvoření by bylo minimálně možné. I v tom potíže přichází z toho, že autorka pracuje s hrubou definicí realismu, který je redukován na poněkud banální kopírování materiálních objektů, což je konkrétně už v případě Courbetova realismu nemístné, protože jeho realismus lze také spojovat do určité míry s pohybem k idealismu – kdy význam obrazu spočívá v ideji, s

pohybem vnitřního světa, nikoli mimezi, ta je pouze prostředkem dosažení vnitřního pohybu. Samozřejmě rozdíl mezi Courbetem a Kupkou je v míře i kvalitativním pojetí idealismu, zvláště s ohledem na možnost přiblížení se uchopení podstaty světa – z toho rostoucí reflexe vazby k materiálnímu světu mohly být základem pro hlubší vymezení realismu a abstrakce v umění. Pokud by však pracovala práce s odlišně pojatými pojmy realismu a abstrakce, méně triviálními, není jasné, nakolik by sémiotika byla relevantní kvůli nejasně definovatelnému významu ve vztahu reality a jejího zachycení, a tvoření, byť odvozené, reality v obraze. Ve zjednodušené pozici to smysl dává, současně na úkor historické přesnosti popisu proměn obrazu. Je v možnostech diplomantky téma dále rozvíjet, proto jsem volil přísnější pohled na její práci a snažil se upozornit na koncepční pochybnosti.

Práce diplomantky vykazuje chvályhodnou snahu o komplexní uchopení uměleckého díla, inteligenci i zvědavost nutnou k jakékoli smysluplné vědecké práci, současně naráží na nástrahy přílišného redukcionismu a uplatnění poznatků jiných oborů pro rozvíjení interpretace uměleckého díla.

Práci doporučuji o obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

.....
podpis oponenta práce

V Českých Budějovicích dne 6. 6. 2022

Stupeň klasifikace:	výborně	velmi dobře	dobře	nevyhověl
---------------------	---------	-------------	-------	-----------